

การจัดการเรียนการสอนตามหลักไตรสิกขา เรื่อง พุทธประวัติ นักเรียนชั้น
ประถมศึกษาปีที่ ๔ โรงเรียนบ้านเหล่าหมี จังหวัดมุกดาหาร
Learning and Teaching Management Based on the Threefold Trainings
on the Life of the Buddha for the 4th Grade Primary School
Students in Ban Laomi, Mukdahan Province

พระวิระพันธ์ ดิกขปญโญ (เสียงเย็น)

Phrawirapan Tikkhapanyo (Siangyen)^๑

ชวาล ศิริวัฒน์ Chaval Siriwatch^๒

พระวิเทศพรหมคุณ Phra Widesbrommakun^๓

สมปอง สุวรรณภูมา Sompong Suwanaphuma^๔

บทคัดย่อ

การศึกษาการจัดการเรียนการสอนตามหลักไตรสิกขา เรื่องพุทธประวัติ ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ โรงเรียนบ้านเหล่าหมี จังหวัดมุกดาหารมีวัตถุประสงค์ คือ ๑) เพื่อศึกษาการจัดการเรียนการสอนตามหลักไตรสิกขา เรื่อง พุทธประวัติ ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ โรงเรียนบ้านเหล่าหมี จังหวัดมุกดาหาร ๒) เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ โรงเรียนบ้านเหล่าหมี ที่ได้รับการจัดการเรียนการสอนตามหลักไตรสิกขา เรื่อง พุทธประวัติ ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (ทดลอง) กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ จำนวน ๓๐ คน โดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แผนการจัดการเรียนการสอนตามหลักไตรสิกขา เรื่อง พุทธประวัติ จำนวน ๓ แผนและแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ การหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการหาค่า t-test dependent samples โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ

ผลการวิจัยพบว่า

๑. การจัดการเรียนการสอนตามหลักไตรสิกขา เรื่องพุทธประวัติ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ โรงเรียนบ้านเหล่าหมี เป็นกระบวนการที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง การจัดการเรียนการสอนตามหลักไตรสิกขา เป็นกระบวนการเรียนรู้เป็นไปในลักษณะของการบูรณาการที่ประกอบด้วย ศีล สมาธิ ปัญญา เพราะศีลเป็นการเรียนรู้ด้านพฤติกรรมหรือการเรียนรู้ทักษะพิสัย สมาธิเป็นการเรียนรู้ด้านเจตคติ ปัญญาเป็นการเรียนรู้ด้านพุทธิพิสัย ผู้วิจัยเพียงแนะนำให้คำปรึกษา จูงใจใฝ่เรียนรู้ กระตุ้นให้ผู้เรียนคิด ลงมือค้นคว้าคิดวิเคราะห์ตามขั้นตอนของกิจกรรมการเรียนรู้ตาม

^๑สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

^๒คณะครุศาสตร์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

^๓คณะครุศาสตร์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

^๔คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

หลักไตรสิกขาทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากกระบวนการของการจัดการเรียนการสอนตามหลักไตรสิกขา พบว่า การจัดการเรียนการสอนตามหลักไตรสิกขา เรื่อง พุทธประวัติ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ ได้ผลสัมฤทธิ์หลังเรียนเฉลี่ยเท่ากับ ๒๔.๐๖ จากคะแนนเต็ม ๓๐ คะแนน คิดเป็นร้อยละ ๘๐.๒๒ แสดงว่าประสิทธิภาพหลังจากการเรียนด้วยการจัดการเรียนการสอนตามหลักไตรสิกขา เรื่องพุทธประวัติ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ มีประสิทธิภาพของกระบวนการ/ผลลัพธ์ (E1/E2) เท่ากับ ๘๒.๑๑/๘๐.๒๒ ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้

๒. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยการจัดการเรียนการสอนตามหลักไตรสิกขา เรื่อง พุทธประวัติ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ หลังเรียน (= ๒๔.๐๖) สูงกว่าก่อนเรียน (= ๑๓.๙๗) เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับระหว่างคะแนน ๒ กลุ่ม จากตัวอย่างเดียวกัน แสดงว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนการสอนตามหลักไตรสิกขา เรื่อง พุทธประวัติ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

คำสำคัญ: การจัดการเรียนการสอน, หลักไตรสิกขา, ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

Abstract

Learning and Teaching Management Based on the Threefold Trainings on the Life of the Buddha for the 4th Grade Primary School Students in Ban Laomi, Mukdahan Province, there are the objectives as 1) To study learning and teaching management based on the Threefold Trainings on the Life of the Buddha for the 4th Grade Primary School Students in Ban Laomi, Mukdahan Province. 2) To compare the achievement of students learning as the 4th grade primary school Ban Laomi which have got the learning and teaching management based on the Threefold Trainings on the Life of the Buddha as experiment research. The example group namely the 4th grade primary school students number 30 persons by exemplifying. The tool for research as Lesson plan along by learning and teaching based on the Threefold Training on the Life of the Buddha 3 plans and tool for achievement. The used statistics were the percentage, means standard deviation and then t-test dependent samples by doing in the statistics program.

The results were found that:

1. The learning and teaching management based on the Threefold Trainings on the Life of the Buddha for the 4th grade primary school students in Ban Laomi, emphasize by child-center then let them have fact chance learning by doing with learning and teaching management based on the Threefold Trainings have achieved the score 24.06 from the full score 30. When it was calculated on the statistics, it was 80.22 percent after they had learnt the lessons. It was fact that their effective in the learning process along by learning and teaching management based on the

Threefold Trainings on the Life of the Buddha for the 4th grade primary school students were E1/E2 as well as 82.11/80.22 percent in the expected purpose.

2. The achievement (= 24.06) on the study of them after their learning was higher than before their learning (= 13.97) when both of score results were compared from two groups in the same sampling. They were found that the accomplishment after their learning was higher than before their learning with the significant statistics at 0.05.

Keywords: Instruction, Threefold (Trisikkha), Accomplishment.

บทนำ

ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕ และ (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๕๓ ในพระราชบัญญัตินี้ หมวด ๑ บททั่วไป ความมุ่งหมายและหลักการ มาตรา ๖ ได้บัญญัติไว้ว่า การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข นอกจากนี้หมวด ๔ แนวการจัดการศึกษา ตามมาตรา ๒๒ บัญญัติไว้ว่า การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ (กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๕๓ : ๓ - ๗) ซึ่งสอดคล้องกับมาตรา ๒๔ ข้อ ๕ ได้กำหนดว่า ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียน และอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้ รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้ ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกันจากสื่อการเรียนการสอน

และแหล่งวิทยาการประเภทต่างๆ (กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๕๓ : ๘)

โรงเรียนบ้านเหล่าหมี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดมุกดาหาร เขต ๑ เป็นโรงเรียนที่ส่งเสริมให้นักเรียนเข้าสอบธรรมศึกษาชั้นตรี โท เอก ที่สนามสอบวัดศรีฐานธรรมิการาม สนามสอบประจำตำบลเหล่าหมีของทุกปี โรงเรียนได้นิมนต์พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมาสอนในโรงเรียน โดยผู้ทำวิจัยได้รับนิมนต์เข้ามาสอนในช่วงชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔-๖ ในกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม จากหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้ทำ ผู้วิจัยได้พบปัญหาในการจัดการเรียนรู้ คือ ปัญหานักเรียนขาดสมาธิในการเรียน ขาดระเบียบวินัย ทั้งทางกาย และวาจา นักเรียนไม่มีนิสัยในการทำงานเป็นกลุ่ม นักเรียนไม่กล้าพูด ไม่กล้าคิด ไม่กล้าแสดงออก ทำให้ผู้เรียนไม่สามารถบรรลุผลตามเป้าหมายของการเรียนรู้ ซึ่งเป็นปัญหาสำคัญทางด้านการจัดการเรียนรู้ หากไม่ได้รับการพัฒนาหรือแก้ไข อาจส่งผลกระทบต่อการเรียนรู้ในกลุ่มสาระอื่นๆ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะทดลองใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาบูรณาการ เป็นกระบวนการจัดการเรียนการสอน โดยใช้วิธีการสอนตามหลักไตรสิกขา

การจัดการเรียนรู้แบบไตรสิกขา เป็นหลักธรรมที่ใช้ในการฝึกอบรมมนุษย์ทั้งทางกาย วาจา จิตใจ อารมณ์และสติปัญญาให้สามารถดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างสงบสุข ไตรสิกขานี้เน้นการบูรณาการขององค์ประกอบทั้ง ๓ ด้าน คือ คนจะมีปัญหาเกิดจากการฝึกกำลังใจให้แน่น แน่มีสมาธิ การที่จะมีสมาธิแน่นแน่ว่า ก็ต่อเมื่อร่างกายอยู่ในสภาพปกติ อยู่ในระเบียบวินัย ได้แก่ การมีศีล เมื่อทางกายควบคุมสติได้ จิตก็สงบ ช่วยให้การกำลังใจความนึกคิดไม่เกิดปัญหารู้แจ้ง (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), ๒๕๕๕ : ๕๔๕-๕๖๑) ในการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาให้เยาวชนเป็นคนที่มีวินัยและความรับผิดชอบในตนเอง พร้อมทั้งมองเห็นสภาพความเป็นจริงของการดำเนินชีวิตในสังคมปัจจุบัน เช่น การฝึกความมีวินัยและความรับผิดชอบในตนเองโดยใช้หลักของศีล สมาธิ และปัญญา เพื่อให้เกิดการเรียนรู้สภาพการดำรงอยู่ในสังคมอย่างเท่าทัน เพราะศีลเป็นการฝึกอบรมด้านพฤติกรรม โดยเฉพาะพฤติกรรมที่เคยชินเพื่อให้บุคคลสามารถที่จะควบคุมกาย วาจาให้อยู่ในความดี หรือระเบียบวินัยของสังคม สมาธิเป็นระบบการฝึกอบรมทางจิตใจ เพื่อให้บุคคลสามารถทำจิตใจให้สงบไม่ฟุ้งซ่าน มีความตั้งมั่น แน่วแน่อยู่ในสิ่งหนึ่ง และปัญญา เป็นกระบวนการฝึกอบรมเพื่อให้เกิดพัฒนาการด้านเหตุผลทางปัญญา เพื่อให้บุคคลมีความรู้สามารถแยกแยะเหตุและผล ความดี ความชั่ว คุณและโทษอีกทั้งสิ่งที่เป็นประโยชน์และไม่เป็นประโยชน์ได้ (พระมหาสุริยา โอภาโส (ป็นติ), ๒๕๕๔ : ๕)

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ดังนั้น เพื่อลดปัญหาและพัฒนาการจัดการเรียนรู้ในชั้นเรียนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ผู้วิจัยได้ตระหนักถึงความสำคัญของการจัดการเรียนการสอนตามหลักไตรสิกขาที่อาศัยหลักของการพัฒนามนุษย์ทั้งทาง

กาย วาจา ความคิด จิตใจ อารมณ์ และสติปัญญา เน้นการปฏิบัติฝึกหัดอบรมด้วยหลักของศีล สมาธิ ปัญญา นำมาใช้ให้เหมาะสมกับระดับชั้นและวัยของผู้เรียนเพื่อแก้ปัญหาดังกล่าว เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนเป็นคนดี มีความสมบูรณ์ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สติปัญญา ให้รู้จักคิดในทางที่ถูกที่ควร รู้จักรับผิดชอบ มีคุณธรรม สามารถควบคุมอารมณ์ของตนเองได้ ตัดสินใจอย่างมีเหตุผล รู้จักปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของตนให้เข้ากับสังคมเพื่อให้สามารถอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข ได้ฝึกปฏิบัติ คิดวิเคราะห์และแก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง โดยใช้สติปัญญาเป็นแนวทางในการแก้ปัญหา ซึ่งจะส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น และการนำความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ จึงได้ดำเนินการจัดการเรียนการสอนโดยประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขา กับกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เรื่อง พุทธประวัติ เพื่อให้เกิดผลการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพและดำเนินไปได้ด้วยดี

วัตถุประสงค์การวิจัย

๑. เพื่อศึกษาการจัดการเรียนการสอนตามหลักไตรสิกขา เรื่อง พุทธประวัติ ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ โรงเรียนบ้านเหล่าหมิง จังหวัดมุกดาหาร

๒. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ โรงเรียนบ้านเหล่าหมิง ที่ได้รับการจัดการเรียนการสอนตามหลักไตรสิกขา เรื่อง พุทธประวัติ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลองโดยใช้แบบการวิจัย one group Pre-test, Post-test Design (ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ, ๒๕๔๒ : ๒๑๕) เพื่อศึกษาการจัดการเรียนการสอน

สอนตามหลักไตรสิกขาเพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ โรงเรียนบ้านเหล่าหมีที่ได้รับการจัดการเรียนการสอนตามหลักไตรสิกขา เรื่อง พุทธประวัติ

๑. กลุ่มทดลอง กลุ่มทดลองที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนที่กำลังศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ โรงเรียนบ้านเหล่าหมี ตำบลเหล่าหมี อำเภอดอนตาล จังหวัดมุกดาหาร ภาคเรียนที่ ๒ ปีการศึกษา ๒๕๖๐ จำนวน ๓๐ คน

๒. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย ๑) แผนการจัดการเรียนการสอน ตามหลักไตรสิกขา เรื่อง พุทธประวัติ ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ ซึ่งในงานวิจัยนี้ผู้ศึกษาได้กำหนดแผนการจัดการเรียนรู้ ออกเป็น ๓ แผน แผนละ ๒ ชั่วโมง รวมเป็น ๖ ชั่วโมง ๒) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่องพุทธประวัติ ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ ชนิดเลือกตอบ ๔ ตัวเลือก จำนวน ๓๐ ข้อ

๓. การสร้างเครื่องมือในการวิจัย ศึกษาข้อมูลแผนจัดการเรียนรู้ โดยใช้ประกอบในแผนการจัดการเรียนรู้ วิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม รหัสวิชา ส. ๑๔๑๐๑ เอกสารแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนตามหลักไตรสิกขา วิธีการเขียนแผนจัดการเรียนรู้ และแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ สร้างแผนการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการปฏิบัติที่ประกอบด้วย สารสำคัญ มาตรฐาน ตัวชี้วัด จุดประสงค์ เนื้อหาสาระ กิจกรรมการเรียนรู้ สื่อและแหล่งเรียนรู้ การวัด การประเมินผล กิจกรรมเสนอแนะ บันทึกหลังการสอน นำแผนการจัดการเรียนรู้และแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สร้างขึ้นเรียบร้อยแล้ว เสนออาจารย์ที่ปรึกษาและให้ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนรู้ และด้านเนื้อหา จำนวน ๕ ท่านพิจารณาความสอดคล้อง ความเชื่อมั่น ความเที่ยงตรงและชัดเจนของเครื่องมือ

๔. การทดสอบเครื่องมือ ด้วยการทดสอบการจัดการเรียนการสอนตามหลักไตรสิกขา เรื่องพุทธประวัติ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ ใช้กับนักเรียนกลุ่มอื่นที่ไม่ใช่กลุ่มทดลอง เพื่อหาความเชื่อมั่นเที่ยงตรงตามวัตถุประสงค์ นำข้อมูลการทดสอบมาปรับปรุงเครื่องมือ นำเครื่องมือมาตรวจสอบจากผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา และนำเครื่องมือมาปรับปรุงให้สอดคล้องกับองค์ประกอบต่างๆ

๕. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้ศึกษาได้ดำเนินการขอหนังสือเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลจากบัณฑิตศึกษาคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ถึงผู้อำนวยการสถานศึกษา โรงเรียนบ้านเหล่าหมี ตำบลเหล่าหมี อำเภอดอนตาล จังหวัดมุกดาหาร เพื่อขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูล ติดต่อและประสานงานผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านเหล่าหมีเพื่อจะนำเครื่องมือเข้าไปทำการเก็บข้อมูลกับกลุ่มประชากรเป้าหมาย นำเครื่องมือคือแผนการสอนและแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไปดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยตนเอง โดยการใช้แบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน ให้ผู้เรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ ในสาระพุทธศาสนา คุณธรรม จริยธรรม จากผู้เรียนจำนวน ๓๐ คน และได้รับคืนครบตามจำนวน

๖. การวิเคราะห์ข้อมูล ด้วยการนำข้อมูลการดำเนินการวิจัย จากการจัดการเรียนการสอนตามหลักไตรสิกขา เรื่องพุทธประวัติ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ โรงเรียนบ้านเหล่าหมี จังหวัดมุกดาหาร เรียบเรียงข้อมูล และประมวลผลข้อมูล แปลผลข้อมูล ในรูปของ ความถี่ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติวิเคราะห์ t-test เพื่อมาวิเคราะห์ค่าประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนตามหลักไตรสิกขา และเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ โรงเรียนบ้านเหล่าหมี จังหวัดมุกดาหาร

สรุปผลการวิจัย

๑. การจัดการเรียนการสอนตามหลักไตรสิกขา เรื่อง พุทธประวัติ ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ โรงเรียนบ้านเหล่าหมี เป็นกระบวนการที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง เป็นกระบวนการที่เรียนรู้ในลักษณะของการบูรณาการที่ประกอบด้วย ศิล สมาธิ ปัญญา ทั้ง ๓ อย่างนี้อาศัยกันและกัน เพราะ ศิล เป็นการเรียนรู้ด้านพฤติกรรมหรือการเรียนรู้ทักษะ สมาธิ เป็นการเรียนรู้ทางด้านจิตใจ มีความมุ่งมั่นตั้งใจ ความขยัน หมั่นเพียร ปัญญา เป็นการเรียนรู้ด้านสติปัญญา การคิดพิจารณาไตร่ตรอง การตัดสินใจอย่างเป็นเหตุเป็นผลเป็นระบบ เกิดการคิดสร้างสรรค์ชิ้นงาน และครูผู้สอนจะต้องคอยแนะนำให้คำปรึกษาที่ดี จูงใจใฝ่เรียนรู้ กระตุ้นให้ผู้เรียนคิด ลงมือค้นคว้า ซักถาม คิดวิเคราะห์ ตามขั้นตอนของกิจกรรมการเรียนรู้แบบไตรสิกขา เมื่อนักเรียนมีความพร้อมจากขั้นศีล ได้เรียนรู้การทำงานร่วมกัน ปฏิบัติตามระเบียบกฎเกณฑ์ ควบคุมกายวาจา เกื้อหนุนให้เกิดสมาธิ มีใจจดจ่ออยู่กับการปฏิบัติกิจกรรม โดยไม่สนใจสิ่งรบกวนทั้งภายในและภายนอก เมื่อจิตไม่ฟุ้งซ่าน ไม่สับสน ไม่วุ่นวาย ไม่เครียดในการทำกิจกรรม ส่งเสริมทำให้เกิดปัญญา เกิดการคิดสร้างสรรค์ชิ้นงาน จากที่ได้รับการเรียนรู้ด้วยการจัดการเรียนการสอนตามหลักไตรสิกขา เรื่อง พุทธประวัติ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ โรงเรียนบ้านเหล่าหมี ได้ผลสัมฤทธิ์หลังเรียนเฉลี่ยเท่ากับ ๒๔.๐๖ จากคะแนนเต็ม ๓๐ คะแนน คิดเป็นร้อยละ ๘๐.๒๒ แสดงว่าประสิทธิภาพ หลังจากการเรียนด้วยการจัดการเรียนการสอนตามหลักไตรสิกขา เรื่อง พุทธประวัติ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ มีประสิทธิภาพของกระบวนการ/ผลลัพธ์ (E1/E2) เท่ากับ ๘๒.๑๑/๘๐.๒๒ ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้

๒. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ ที่ได้รับการจัดการเรียนการสอนตามหลักไตรสิกขา เรื่อง พุทธประวัติ ผู้วิจัยได้ลงมือจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาก่อนเรียน-หลังเรียนมาเปรียบเทียบกัน จากกลุ่มตัวอย่างเดียวกัน ซึ่งคะแนนสอบหลังเรียนของนักเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑

อภิปรายผลการวิจัย

การจัดการเรียนการสอนตามหลักไตรสิกขา เรื่อง พุทธประวัติ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ โรงเรียนบ้านเหล่าหมี จังหวัดมุกดาหาร เป็นการวิจัยเชิงทดลอง พบว่า การจัดการเรียนการสอนตามหลักไตรสิกขา เรื่อง พุทธประวัติ ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ เป็นกระบวนการที่เรียนรู้เป็นไปในลักษณะของการบูรณาการที่ประกอบด้วย ศิล สมาธิ ปัญญา ที่สร้างและพัฒนาขึ้นเป็นคู่มือการจัดการเรียนการสอนตามหลักไตรสิกขาอย่างเป็นขั้นตอน อาศัยหลักการและทฤษฎีการสอนตามหลักไตรสิกขาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เน้นการปฏิบัติฝึกหัดอบรมด้วยหลักของศีล สมาธิ ปัญญา ทั้ง ๓ อย่างนี้ อาศัยกันและกัน

ศีล เป็นการเรียนรู้ด้านพฤติกรรมหรือการเรียนรู้ทักษะ การทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มร่วมกับผู้อื่น ผู้อื่น สมาธิ เป็นการเรียนรู้ทางด้านจิตใจ มีความมุ่งมั่นตั้งใจ ความขยันหมั่นเพียร ปัญญา เป็นการเรียนรู้ที่มาจากกระบวนการคิด การพิจารณาไตร่ตรองการตัดสินใจเป็นเหตุเป็นผลเป็นระบบ เกิดการคิดสร้างสรรค์ชิ้นงาน การจดบันทึกให้เกิดการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง การคิดวิเคราะห์ประมวลผล สามารถนำเสนอถ่ายทอดได้ทั้งแบบกลุ่มและรายบุคคล เกิดประสิทธิภาพและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดย

ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดีขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของเยาวเรศ พันธุ์โนราช (๒๕๕๔) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้บทเรียนสำเร็จรูปประกอบการสอนตามหลักไตรสิกขาเรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ผลการวิจัยพบว่า กิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้บทเรียนสำเร็จรูปประกอบการสอนตามหลักไตรสิกขา เรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ ๘๐/๘๐ ที่กำหนด กิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้บทเรียนสำเร็จรูปประกอบการสอนตามหลักไตรสิกขามีค่าดัชนีประสิทธิผล เท่ากับ ๐.๗๕ แสดงว่ากิจกรรมการเรียนรู้ส่งผลต่อการเรียนรู้ของนักเรียน ช่วยให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเพิ่มขึ้นคิดเป็นร้อยละ ๗๕.๘๕ นักเรียนที่เรียนรู้ด้วยกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้บทเรียนสำเร็จรูปประกอบการสอนตามหลักไตรสิกขา มีคะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ สอดคล้องกับสุนีย์ ผงยุคลี (๒๕๕๖ : ๙) ได้กล่าวว่า การสอนแบบไตรสิกขามีถึง วิธีสอนที่เน้นกระบวนการฝึกอบรมและพัฒนามนุษย์ของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาประยุกต์เป็นวิธีสอนที่เน้นการปฏิบัติ ฝึกหัดอบรมตนด้วยหลักของศีล สมาธิ ปัญญา ที่ผู้สอนเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติให้เห็นจริงด้วยตนเองและควบคุมพฤติกรรมของตนให้เป็นไปในทางที่ดีและสอดคล้องกับผลการวิจัยของบุญเลิศ จีรภัทร์ (๒๕๕๙) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การจัดการ เรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา ในการพัฒนาผู้เรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ระดับประถมศึกษาปีที่ ๖ เป็นการศึกษาที่มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา เพื่อพัฒนาผู้เรียนในการเรียนรู้สาระ

คณิตศาสตร์ระดับประถมศึกษาปีที่ ๖ เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนกลุ่มสาระคณิตศาสตร์ระดับประถมศึกษาปีที่ ๖ เป็นการวิจัยเชิงทดลองกับประชากรนักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนเต็มรักศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนนทบุรี โดยมีการดำเนินการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา มีการปรับปรุงทั้งปรีโตโมสะ ทั้งแบบฝึก ตัวอย่างกิจกรรมการเรียนรู้ และกระบวนการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับผู้เรียน โดยห้องที่ ๑ มีการปรับปรุงเล็กน้อย และห้องที่ ๒ มีการปรับปรุงมาก ทำให้ผู้เรียนมีระเบียบวินัยความตั้งใจเรียน และความรับผิดชอบดีขึ้น ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสาระคณิตศาสตร์ของผู้เรียนห้องที่ ๑ และห้องที่ ๒ ดีขึ้น โดยผู้เรียนห้องที่ ๑ มีผลสัมฤทธิ์สูงขึ้นมากกว่าห้องที่ ๒ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ และสอดคล้องกับงานวิจัย สำราญ วงศ์คำพันธ์ (๒๕๕๖) ได้ทำการวิจัยเรื่อง กระบวนการสอนตามหลักไตรสิกขาในโรงเรียนไมตรีจิตไทย-อเมริกัน ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงภาคสนาม พบว่า กระบวนการสอนตามหลักไตรสิกขาในโรงเรียนไมตรีจิตไทย-อเมริกันได้ออกผลในแนวทางที่ดี เช่น ผลที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนคือผู้เรียนได้มีการพัฒนาทางด้านกาย ศีล จิตใจ และทางด้านปัญญาเป็นอย่างดี และผลที่เกิดขึ้นกับชุมชนคือโรงเรียนได้รับความไว้วางใจ เชื่อมมั่น ศรัทธา และได้รับความร่วมมือจากชุมชน ส่วนวัดในชุมชนได้ศาสนทายาทเป็นกำลังส่งเสริมพระพุทธศาสนาเพิ่มมากขึ้น เนื่องด้วยได้ดำเนินการตามหลักการคือมีความเห็นที่ถูกต้อง มีบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ที่ดี

๒. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ ที่ได้รับการจัดการเรียนการสอนตามหลักไตรสิกขา เรื่องพุทธประวัติ พบว่าหลังจากที่นักเรียนได้รับการจัดการเรียนการสอนตามหลักไตรสิกขา เรื่องพุทธประวัติ ขึ้น

ประถมศึกษาปีที่ ๔ เมื่อนำผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาก่อนและหลังเรียนมาเปรียบเทียบกัน ซึ่งคะแนนการทำแบบทดสอบหลังเรียนของนักเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ซึ่งสอดคล้องกับสมมุติฐานข้อที่ ๑ แสดงให้เห็นว่า การจัดการเรียนการสอนตามหลักไตรสิกขา เรื่องพุทธประวัติ ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ เป็นการจัดการเรียนการสอนที่มุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนได้เกิดความรู้ ทักษะ ได้คิดและลงมือปฏิบัติทำกิจกรรม โดยนักเรียนนำความรู้ความพร้อมจากชั้นศีล ด้วยการควบคุมสติให้ระลึกรู้ และมีใจจดจ่ออยู่กับการปฏิบัติกิจกรรม โดยไม่สนใจสิ่งรบกวนทั้งภายในและภายนอก จนนักเรียนทำกิจกรรมฝึกทักษะด้วยความรู้ความเข้าใจ ตามความเข้าใจในกฎเกณฑ์ และความมุ่งหมายของสิ่งที่เกี่ยวข้อง ทำโดยมีการคิดพิจารณา ไตรตรองอย่างรอบคอบ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของสนธิศรีสวัสดิ์ (๒๕๕๑ : ๓๘) ได้กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้แบบไตรสิกขา จะช่วยให้นักเรียนเป็นคนมีปัญญาซึ่งเกิดจากการฝึกกำลังใจให้แน่วแน่ มีสมาธิ การที่จะมีสมาธิแน่วแน่วร่างกายจะต้องอยู่ในสภาพปกติ อยู่ในระเบียบวินัยอันได้แก่การมีศีล เมื่อทางกายควบคุมสติได้จิตใจก็สงบ ช่วยให้กำลังใจ ความคิดคมกล้าเกิดปัญญา รู้แจ้ง นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยนฤมล จันทร์แดง (๒๕๕๗) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาคู่มือการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ตามทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ร่วมกับการจัดการเรียนรู้แบบไตรสิกขา เพื่อเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อการเรียนคณิตศาสตร์และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษา ปีที่ ๔ ผลวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียนของนักเรียนที่ได้รับการเรียนรู้ด้วยคู่มือการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ตามทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ร่วมกับการจัดการเรียนรู้แบบไตรสิกขา หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทาง

สถิติที่ระดับ .๐๕ นอกจากนี้ได้สอดคล้องกับงานวิจัยของฤทธิภรณ์ อินทรเทศ (๒๕๕๓) ได้ทำการวิจัยเรื่องผลการใช้รูปแบบการเรียนการสอนแบบไตรสิกขา เรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่มีต่อความสามารถในการคิดแก้ปัญหาและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน หลังจากการเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการเรียนการสอนแบบไตรสิกขาหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

ดังนั้น การจัดการเรียนการสอนตามหลักไตรสิกขา เรื่องพุทธประวัติ ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ โรงเรียนบ้านเหล่าหมีเป็นการสอนที่จะพัฒนาความรู้ของผู้เรียนได้อย่างมีนัยสำคัญ เพราะการจัดการเรียนการสอนตามหลักไตรสิกขา เรื่องพุทธประวัติ เป็นการนำหลักธรรมมาบูรณาการที่ประกอบด้วย ศีล สมาธิ ปัญญา ด้วยการควบคุมสติให้ระลึกรู้ และมีใจจดจ่ออยู่กับการปฏิบัติกิจกรรม โดยไม่สนใจสิ่งรบกวนทั้งภายในและภายนอก จนนักเรียนทำกิจกรรมฝึกทักษะด้วยความรู้ความเข้าใจ ตามความเข้าใจในกฎเกณฑ์ และความมุ่งหมายของสิ่งที่เกี่ยวข้อง ทำโดยมีการคิดพิจารณา ไตรตรองอย่างรอบคอบจึงสามารถที่จะวัดผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะ

๑. ข้อเสนอแนะในการปฏิบัติ

๑) จากการวิจัยครั้งนี้แสดงให้เห็นว่าการจัดการเรียนการสอนตามหลักไตรสิกขา เป็นการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เน้นให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง การแบ่งกลุ่มให้นักเรียนทำกิจกรรมต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ความพร้อมทางด้านร่างกาย

อารมณ์ จิตใจ สติปัญญา และพื้นฐานเดิมของนักเรียนแต่ละคน

๒) ในการจัดกิจกรรมกลุ่ม ครูผู้สอนจะต้องคอยให้คำแนะนำ เพราะนักเรียนอาจจะยังไม่สามารถเรียนรู้ร่วมกันได้ทันที ครูควรมีแรงเสริมที่จะกระตุ้นให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ร่วมกัน โดยให้รางวัลกับความสำเร็จของกลุ่ม

๓) ก่อนการใช้คู่มือครูควรศึกษาวางแผนและเตรียมตัวให้พร้อมก่อนการสอน เช่น การจัดเตรียมกิจกรรม สภาพแวดล้อม วัสดุอุปกรณ์ และสื่อการเรียนรู้ให้เหมาะสมเพียงพอกับการเรียนรู้ของผู้เรียน เพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการทำกิจกรรม และเพื่อนำไปพัฒนาด้านอื่น ๆ ต่อไป

๔) การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนครูควรให้ความสำคัญกับนักเรียนเท่าๆกัน โดยจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนทุกคนได้แสดงออกถึงความสามารถของตนที่แตกต่างกัน โดยใช้วิธีการยอมรับฟังความคิดเห็นของเพื่อน และเห็น

คุณค่าในตัวเอง โดยครูคอยให้คำแนะนำ และเป็นທີ່ปรึกษาที่ดี

๕) การวัดและประเมินผลของนักเรียนควรวัดและประเมินผลตามสภาพความเป็นจริง เพื่อการสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ต่อผู้เรียนที่ดีสืบต่อไป

๒. ข้อเสนอแนะการทำวิจัยครั้งต่อไป

๑) ควรมีการนำการจัดการเรียนการสอนตามหลักไตรสิกขา ไปทดลองใช้ศึกษาการเปรียบเทียบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในรายวิชาอื่น

๒) ควรทำการวิจัยจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาในระดับชั้นมัธยมศึกษา

๓) ควรนำการจัดการเรียนการสอนตามหลักไตรสิกขาไปบูรณาการกับการจัดกิจกรรมเรียนรู้ตามทฤษฎีอื่น หรือบูรณาการกับหลักธรรมที่เหมาะสม เพื่อให้เกิดนวัตกรรมใหม่ในการจัดการเรียนรู้

บรรณานุกรม

- กระทรวงศึกษาธิการ. (๒๕๕๓). **หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑**, กรุงเทพมหานคร : ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- นฤมล จันทร์แดง. (๒๕๕๗). **การพัฒนาคู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ ร่วมกับการจัดการเรียนรู้แบบไตรสิกขา เพื่อเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อการเรียน คณิตศาสตร์และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔**. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. คณะครุศาสตร์: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- บุญชม ศรีสะอาด. (๒๕๔๓). **วิธีการทางสถิติสำหรับการวิจัย**. กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาส์น.
- บุญเลิศ จีรภัทร์. (๒๕๕๙). **การจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาเพื่อพัฒนาผู้เรียนในการเรียนรู้สาระคณิตศาสตร์ ระดับประถมศึกษาปีที่ ๖**. วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์. ปีที่ ๑๒ ฉบับที่ ๒ พฤษภาคม - สิงหาคม.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ปอ. ปยุตโต). (๒๕๕๕). **พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย**. พิมพ์ครั้งที่ ๓๒. กรุงเทพมหานคร: ผลิติฉัณ.
- พระมหาสุริยา โอภาส ปันดี. (๒๕๕๓). **การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนววิถีพุทธ ไตรสิกขา เพื่อพัฒนาคุณธรรมด้านความมีวินัยและความรับผิดชอบในตนเองของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ โรงเรียนจุลสมัยสงขลา**. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- เยาวเรศ พันธโนราช. (๒๕๕๔). **การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้บทเรียนสำเร็จรูปประกอบการสอนตามหลักไตรสิกขาเรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖**. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- ฤดีภรณ์ อินทรเทศ. (๒๕๕๓). **ผลการใช้รูปแบบการเรียนการสอนแบบไตรสิกขา เรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่มีต่อความสามารถในการคิดแก้ปัญหาและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒**. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. (๒๕๔๒). **เทคนิคการวิจัยทางการศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาส์น.
- สนฤดี ศรีสวัสดิ์. (๒๕๕๑). **การพัฒนาชุดการเรียนรู้คณิตศาสตร์โดยใช้หลักการเรียนรู้แบบไตรสิกขา นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓**. สารนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สำราญ วงศ์คำพันธ์. (๒๕๕๖). **กระบวนการสอนตามหลักไตรสิกขาในโรงเรียนไมตรีจิตไทย-อเมริกัน**. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สุนีย์ ผจญศิลป์. (๒๕๔๖). **ผลการสอนแบบไตรสิกขาที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา และการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖**. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.